

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ
НАПН УКРАЇНИ

ФІДКЕВИЧ О. Л.

Робоча програма дисципліни

**СУЧАСНІ НАУКОВІ ПОГЛЯДИ НА
БАГАТОМОВНІСТЬ
ЯК СУСПІЛЬНЕ ТА ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЯВИЩЕ**

для здобувачів вищої освіти

**Ступінь «Доктор філософії»
Спеціальність 011
Освітні, педагогічні науки**

Київ – 2023

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

«ПОГОДЖЕНО»

Директор Інституту педагогіки НАПН
України

Заступник директора з наукової роботи
Інституту педагогіки НАПН України

Олег ТОПУЗОВ

Микола ГОЛОВКО

від "31" серпня 2023 р.

від "31" серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

дисципліни

**«СУЧАСНІ НАУКОВІ ПОГЛЯДИ НА БАГАТОМОВНІСТЬ ЯК
СУСПІЛЬНЕ ТА ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЯВИЩЕ»**

для здобувачів вищої освіти

Ступінь «Доктор філософії»

спеціальність: *011 Освітні, педагогічні науки*

КИЇВ-2023

Структура програми типова. Години відповідають робочому навчальному плану.

Завідувач аспірантури та докторантури

 Марина ЗАГОРУЛЬКО

Робоча програма навчальної дисципліни «СУЧАСНІ НАУКОВІ ПОГЛЯДИ НА БАГАТОМОВНІСТЬ ЯК СУСПІЛЬНЕ ТА ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЯВИЩЕ» для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, 2023. – 17 с.

Автор:

Фідкевич Олена Львівна, кандидат філологічних наук, провідний співробітник відділу навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури Інститут педагогіки НАПН України.

Рецензенти:

Бровко Олена Олександрівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури, компаративістики і гринченкознавства Київського університету імені Бориса Грінченка.

Горошкіна Олена Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу навчання української мови і літератури Інституту педагогіки НАПН України.

Робоча програма затверджена на засіданні вченої ради Інституту педагогіки НАПН України.

Протокол № 9 від «31» серпня 2023 р.

© Фідкевич Олена Львівна, 2023 рік

© Інститут педагогіки НАПН України, 2023 рік

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 1	Галузь знань: <u>01 – «Освіта/Педагогіка»</u>	Загальна підготовка
Загальна кількість годин – 30		
Модулів – 1	011 « <u>Науки про освіту</u> » 013 « <u>Початкова освіта</u> » 014 « <u>Середня освіта</u> »	Рік підготовки:
Змістових модулів – 1		3-й
	Семестр	
Індивідуальне заняття не передбачено	Освітній ступінь: <u>Доктор філософії</u>	5-й
		Лекції
		4 год.
		Семінарські
		6 год.
		Практичні
		-
		Самостійна робота
20 год.		
Вид контролю: залік		

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Метою навчальної дисципліни «Сучасні наукові погляди на багатомовність як суспільне та індивідуальне явище» є опанування досягнень європейської і української педагогічної науки в галузі багатомовної освіти, використання досвіду освітніх систем Західної Європи з метою формування багатомовної компетентності здобувачів освіти (концептуальні ідеї, освітні моделі, інноваційні технології навчання), розгляд сучасної концепції моделі багатомовної освіти в Україні.

2.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є формування наступних компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК):

- здатність і готовність розв'язувати комплікативні науково-дослідні (науково-теоретичні та науково-практичні) проблеми в галузі освіти (відповідно до цілей і завдань професійно-педагогічної та дослідно-інноваційної діяльності) на засадах реалізації голістичного, інтегрованого та компетентнісного підходів, що зумовлює переосмислення наявних та створення нових фундаментальних теоретичних знань (обґрунтованих на концептуально-методологічному рівні) та запровадження новітньої

професійно-педагогічної практики (через реалізацію сучасно-доцільних наукових підходів, технологій, форм організації, методів, прийомів і засобів навчання в закладах вищої та загальної середньої освіти).

загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність і готовність здобувати концептуальні та методологічні знання в галузі освіти та розуміти їхню сутність.

ЗК 2. Здатність і готовність до виконання науково-дослідної діяльності в галузі освіти на засадах превалювання аналітичного, критичного та креативного мислення.

ЗК 5. Здатність і готовність до аналізу і синтезу актуальної професійно значущої інформації в галузі освіти з різних джерел.

ЗК 8. Здатність і готовність імплементувати в освітній процес інноваційні практики на основі реалізації сучасно-доцільних наукових підходів, технологій, форм організації, методів, прийомів і засобів навчання в закладах вищої та загальної середньої освіти.

Фахові (професійні) компетентності:

ФК 1. Науково-комунікаційна компетентність виявляється в здатності і готовності здійснювати письмову та усну інтеракцію на високому рівні володіння державною та іноземними мовами.

ФК 2. Дидактико-методична компетентність виявляється в здатності і готовності застосовувати в освітньому процесі сучасно-доцільні наукові підходи, технології, форми організації, методи, прийоми і засоби навчання в закладах вищої та загальної середньої освіти.

ФК 4. Психолого-педагогічна компетентність виявляється в здатності і готовності визначати й урахувати в освітньому процесі індивідуально-психологічні та індивідуально-типологічні особливості учнів або/і студентів (відповідно до рівня освіти, який здобувається) та під час здійснення науково-дослідної діяльності.

ФК 13. Інноваційно-дослідницька компетентність виявляється в здатності і готовності застосовувати сучасно-доцільні наукові підходи, технології, форми організації, методи, прийоми і засоби навчання в закладах вищої та загальної середньої освіти, а також спиратися на їхнє теоретико-методологічне обґрунтування в процесі здійснення науково-дослідної діяльності.

В результаті вивчення дисципліни «Сучасні наукові погляди на багатомовність як суспільне та індивідуальне явище» здобувач повинен мати:

- концептуальні та методологічні знання в галузі освіти; способи здобуття концептуально-методологічного знання (ЗК1);
- знання про методологію та технології науково-дослідної діяльності в галузі освіти ; знання про аналітичне, критичне та креативне мислення (ЗК2);
- знання про аналіз і синтез як теоретичний метод науково-педагогічного дослідження ; знання про способи здобуття професійно значущої інформації в галузі освіти з різних джерел(ЗК5);
- знання про організацію сучасного освітнього процесу(його особливості в закладах загальної середньої освіти); знання про наукові підходи, технології, форми організації, методи, прийоми і засоби навчання в закладах загальної середньої освіти (ЗК8).
- знання про наукову комунікацію українською мовою, стратегії\ комунікації учасників освітнього та науково-дослідного процесів; знання іноземної мови на рівні B2/C1

відповідно до глобальної шкали Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (ФК1);

- знання з дидактики середньої школи; часткових (предметних методик); знання про новітні методологічні підходи, закономірності і принципи освіти в галузі освіти, технології, методики, форми організації, методи, прийоми, засоби навчання; знання сучасних досягнень психодидактики, медіа-дидактики та ін.; знання про ключові компетентності учнів або/і студентів (відповідно до рівня освіти, який здобувається) та наскрізні вміння (soft skills) (ФК2) .

- знання про індивідуально-психологічні та індивідуально-типологічні особливості учнів або/і студентів (відповідно до рівня освіти, який надається); знання психолого-педагогічних основ організації та здійснення освітньої діяльності в закладах вищої та загальної середньої освіти; знання психолого-педагогічних основ здійснення науково-дослідної діяльності в галузі освіти (ФК4);

- знання про інноватику в науці загалом та в освіті зокрема; знання про новітні методологічні підходи в освіті, технології, форми організації, методи, прийоми і засоби навчання в закладах загальної середньої освіти (ФК13);.

Уміти:

- здобувати та оновлювати на константній основі концептуальні та методологічні знання в галузі освіти (ЗК1);

- застосовувати методологію та технології науково-дослідної діяльності; здійснювати науково-дослідну діяльність на основі аналітичного, критичного та креативного мислення (ЗК2);

- здійснювати аналіз і синтез інформації в галузі освіти; визначати актуальність професійно значущої інформації; працювати з різними джерелами інформації (ЗК5);

- імплементувати в освітній процес інноваційні освітньо-педагогічні практики; адаптувати новітні західноєвропейські та світові освітньо-педагогічні практики до потреб системи освіти в Україні (ЗК8);

- здійснювати наукову комунікацію (усно і письмово) українською мовою (іноземною/іноземними мовами); презентувати усно і письмово результати науково-дослідної діяльності українською мовою (іноземною/іноземними мовами) (ФК1);

- визначати методологію науково-педагогічного дослідження з дидактики середньої школи; вміння застосовувати в освітньому процесі технології, методики, форми організації, методи, прийоми, засоби навчання (ФК2);

- діагностувати індивідуально-психологічні та індивідуально-типологічні особливості учнів (відповідно до рівня освіти, який надається) організувати та здійснювати освітню діяльність на засадах урахування її психолого-педагогічних основ, вміння визначати значущі психолого-педагогічні особливості суб'єктів освітнього процесу та їх вплив на досягнення результатів науково-дослідної діяльності в галузі освіти; розробляти індивідуальні освітні траєкторії учнів на основі визначення їхніх індивідуально-психологічних та індивідуально-типологічних особливостей (ФК4);

- інтегрувати новітні та класичні методологічні підходи в галузі освіти під час здійснення освітньої та науково-дослідної діяльності; імплементувати положення новітніх методологічних підходів, а також інноваційні технології, форми організації, методи, прийоми і засоби навчання в закладах вищої та загальної середньої освіти в освітню практику та практику здійснення науково-педагогічних досліджень (ФК13).

Програма навчальної дисципліни «Сучасні наукові погляди на багатомовність як суспільне та індивідуальне явище» складається з одного модулю. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 30 годин / 1 кредит за ЄКТС.

3. ПРОГРАМА ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви блоків (модулів) і тем	Кількість годин				
	усього	у тому числі			
		лекції	семінарські	практичні	самостійна робота
Тема 1. Тенденції розвитку багатомовності як суспільного та індивідуального явища у країнах Західної Європи	4 год	2 год	2 год	-	8 год
Тема 2. Перспективи використання європейського досвіду багатомовної освіти в Україні.	6 год	2 год	4 год	-	12 год
Усього	10 год	4 год	6 год	-	20 год

4. ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

№ з/п	Назви тем лекцій	Кількість годин
1.	Тенденції розвитку багатомовності як суспільного та індивідуального явища у країнах Західної Європи та Україні.	2 год
2.	Сучасні моделі багатомовної освіти в Європі та Україні.	2 год
3.	Усього	4 год

Тема 1. Тенденції розвитку багатомовності як суспільного та індивідуального явища у країнах Західної Європи та Україні. (2 год)

1. Основні поняття і категорії багатомовності як суспільного та індивідуального явища.
2. Історико-філософський контекст розвитку багатомовності у країнах Західної Європи.
3. Політичні й соціально-культурні аспекти розвитку багатомовної освіти у західноєвропейських країнах. Двомовна та багатомовна освіта.
4. Стратегії розвитку та підтримки багатомовності у діяльності міжнародних організацій.

Опис лекції. У лекції розкрито історико-філософський контекст розвитку багатомовності у країнах Західної Європи; визначено політичні, соціально-культурні і технологічні зміни у світі, які сприяють її розвитку на сучасному історичному етапі (глобалізація, використання Інтернету, інтеграція міжнародного ринку праці та ін.).

Схарактеризовано завдання, яке стоїть перед світовими системами освіти з огляду на ці зміни: адаптація до існуючих реалій і створення умов для забезпечення школярів якісною освітою, в рамках якої передбачено опанування різних мов з метою формування

багатомовної особистості, здатної до ефективного спілкування у полікультурному середовищі.

Розкрито зміст термінів “багатомовність”, “мультилінгвізм”, “полілінгвізм”. Визначено рівні багатомовності: індивідуальний і суспільний.

Подано історію виникнення та розвитку понять “багатомовність” та “багатомовна освіта”.

Проаналізовано основні концептуальні ідеї науковців Західної Європи та України, які присвятили свої дослідження проблемі багатомовності (Ж.-К. Бекко (J. Beacco), М. Байрам (M. Byram), К. Бейкер (C. Baker), Дж. Каммінз (J. Cummins), У. Канінхем, Д.Марш;Т. Боднарчук, Н. Зайцева, О.Локшина, І. Міщинська, Л. Мороз, О.Першукова та ін.

Багатомовність представлено як здатність особистості послуговуватися кількома мовами, що є одним з основних чинників забезпечення якості освіти і розвитку міжнародного співробітництва в Європі і світі.

Наголошується, що актуальність розвитку багатомовності школярів у нашій країні пов’язана з прагненням молодих українців до взаємодії зі світовою спільнотою, участі в численних проєктах різних галузей міжнародного співробітництва і збереження власної мовно-культурної самобутності.

У лекції порівнюються слабкі та сильні моделі багатомовної освіти.

Проаналізовано різницю між двомовним навчанням і багатомовним; робиться висновок, що *багатомовна освіта* є складним і поліфункціональним явищем, а *двомовна* (синонім *білінгвальна*) освіта - одним із способів формування багатомовності, складником багатомовної освіти.

Власне *багатомовна освіта* передбачає опанування трьох і більше мов як систем, формування у школярів здатності послуговуватися ними в реальному житті, включаючи письмову грамотність без чітко зазначеної вимоги використання їх як засобів опанування предметного змісту, але і не виключає таку можливість.

Обґрунтовано важливу роль міжнародних організацій (ООН, ЮНЕСКО, ОБСЕ, Рада Європи) у підтримці та розвитку багатомовності та запровадженні багатомовної освіти.

Тема 2. Сучасні моделі багатомовної освіти в Європі та Україні. (2 год)

1. Передумови розвитку багатомовної освіти в Європі та Україні.
2. Зміст і структура сучасних моделей багатомовної освіти в Європі та Україні.
3. Інноваційні методи, технології та прийоми формування багатомовної компетентності учнів та учениць закладів загальної середньої освіти в Україні.
4. Використання досвіду країн Західної Європи у сфері багатомовної освіти: участь закладів загальної середньої освіти України у міжнародних проєктах з підтримки багатомовності в Україні.

Опис лекції.

У лекції розглянуто передумови розвитку багатомовної освіти в Європі та Україні, схарактеризовано основні завдання національної мовної і освітньої політики України на сучасному етапі її розвитку, як-от:

- укріплення засад державної мови в освітньому процесі як важливого чинника формування національної і громадянської ідентичності;
- сприяння розвитку рідної мови, забезпечення її активної ролі в освітньому процесі з метою збереження етнокультурної ідентичності учнів;
- підтримка культурного розмаїття як цінного ресурсу держави, розвиток толерантності та взаємоповаги в міжнаціональному спілкуванні;

- забезпечення культурно-освітніх потреб національних спільнот, до яких належать здобувачі освіти, з урахуванням пріоритетів соціально-політичного розвитку України.

Наголошується, що державою забезпечується виконання вимог законодавства щодо гарантування представникам національних меншин права на навчання рідною мовою чи її вивчення. У закладах загальної середньої освіти України освітній процес здійснюється державною мовою, а також 9 мовами національних меншин. Як предмет вивчається 31 мова, зокрема 19 мов національних меншин.

Зазначається, що посилення інтеграційних зв'язків з Україною з Європою, входження її в європейський освітній простір потребують перегляду системи мовної освіти, традиційних підходів до навчання мов, більш активного використання європейського досвіду багатомовної освіти, що орієнтована на підтримку мовного і культурного розмаїття, на утвердження принципів толерантного спілкування і взаємоповаги між представниками різних національностей.

З огляду на це питання запровадження багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з класами з навчанням мов корінних народів і національних меншин України набуває особливої **актуальності**.

Її впровадження сприятиме підвищенню якості української освіти; активізації продуктивного діалогу щодо місця і ролі мов корінних народів і національних меншин в освітньому процесі; послабленню політичного складника у визначенні орієнтирів трансформації мовної освіти в поліетнічних регіонах України.

В Україні існує законодавча база для реалізації моделі багатомовної освіти. Серед основних документів – Закони України: «Про національні меншини в Україні» (1992), «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (2003), «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (стаття 21, 2019), «Про освіту» (стаття 7, 2017), «Про повну загальну середню освіту» (стаття 5, 2020), «Про корінні народи України» (2021) та інші.

Стратегічні напрями оновлення змісту освіти, зокрема мовно-літературної освіти представників корінних народів і національних меншин України, закладено у чинних концептуальних положеннях (НУШ, 2016) та державних стандартах початкової (2018/2019) та базової середньої освіти (2020).

Основний зміст цих законів корелює з положеннями, міжнародними актами та рекомендаціями, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, – такими, як: Декларація про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин, Рамкова Конвенція про захист національних меншин (1995), Гаазькі рекомендації щодо прав національних меншин на освіту (1996), Люблянські рекомендації щодо інтеграції різноманітних суспільств (2012) та ін.

Наголошується, що в Україні існують традиції багатомовного навчання школярів, запроваджується досвід освітян зарубіжних країн, використовуються концептуальні ідеї кращих європейських моделей багатомовної освіти.

У лекції представлено модель багатомовної освіти для закладів загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин, яка була розроблена співробітниками відділу навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України, схарактеризовано її мету та завдання, очікувані результати, основні складники.

Розглянуто інноваційні технології навчання мов в контексті програм багатомовної освіти. Це, передовсім, рецептивна технологія і технологія CLIL.

Рецептивна технологія сприяє інтенсифікації процесу навчання мов у контексті моделі багатомовної освіти; надає можливість здобувачам освіти мобілізувати усі наявні механізми свідомого засвоєння споріднених мов, трансферу мовних знань і умінь, отриманих у процесі вивчення попередніх мов.

Навчання за технологією CLIL відбувається на підґрунті 4 «С»: content (зміст) – розвиток знань, умінь і навичок у певній предметній області; communication (спілкування) – використання другої або третьої мови у навчанні з акцентом на особливості використання мовних одиниць; cognition (пізнання) – це розвиток пізнавальних і розумових здібностей; culture (культура) – формування здатності до культурної самоідентифікації, а також усвідомлення існування інших культур. Усі ці складники знаходяться в динамічному взаємозв'язку між собою.

На уроці використовуються всі 4 мовленнєві аспекти навчання мови, але особлива увага приділяється читанню та аудіюванню. Залучаються автентичні тексти з тематики уроку (тексти книжкових, журнальних статей, наукових довідників, медіа-тексти тощо). Тексти визначають відбір лексики і граматичних структур. Учитель постійно спрямовує увагу учнів/учениць на аналіз інформації з використанням прийомів критичного мислення. Це дає змогу їм краще зрозуміти і засвоїти інформацію.

Зроблено висновок, що у багатомовному навчанні пріоритет надається інтерактивним методам, у яких робиться акцент на особистісній значущості виучуваних мов у реальному житті учня / учениці. Завдання вчителя – виважено створювати власну систему методів і прийомів у ході реалізації моделі багатомовної освіти, які сприяють розвитку когнітивних здібностей учнів/учениць, ефективному формуванню їхньої здатності вибудовувати ефективні комунікативні стратегії в умовах багатомовності і полікультурності, підвищенню мотивації до навчання мов.

Проаналізовано напрацювання українських учителів, які у 2016-2021 році брали участь у Всеукраїнському експерименті з упровадження багатомовної освіти у закладах загальної середньої освіти Закарпатської, Запорізької, Одеської та Чернівецької областей «Формування багатомовності дітей та учнів: європейський досвід в українському контексті» за ініціативи МОН України та підтримки Верховного Офісу комісара ОБСЄ з питань національних меншин, у проєкті Ради Європи «Посилення захисту національних меншин, враховуючи ромів, та мов меншин в Україні» (2018-2022 р).

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назви тем семінарських занять	Кількість годин
1.	Розвиток багатомовності в країнах Західної Європи та Україні.	2 год
2.	Перспективи підтримки та розвитку багатомовності в Україні.	2 год
3.	Навчально-методичне забезпечення реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України.	2 год
усього		6 год

Тема 1. Розвиток багатомовності в країнах Західної Європи та Україні. (2 год)

Питання для обговорення:

1. Зміст понять «двомовність», «мультилінгвізм», «полілінгвізм». Історія виникнення терміну «багатомовність».

2. Погляди зарубіжних та українських учених на двомовну та багатомовну освіту школярів у країнах Західної Європи.

3. Моделі багатомовної освіти в країнах Західної Європи.

4. Витоки та розвиток багатомовної освіти в Україні. Модель багатомовної освіти в Україні в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів та національних меншин.

Тема 2. Перспективи підтримки та розвитку багатомовності в Україні (2 год)

Питання для обговорення:

1. Шляхи реалізації багатомовної освіти в Україні на основі позитивного європейського досвіду.
2. Проектна діяльність як запорука розвитку багатомовної освіти в Україні.
3. Реалізація проекту «Розвиток багатомовності в Україні» за підтримки PATRIR та МОН України (2016-2022). Позитивні досягнення та недоліки.
4. Підготовка педагогічних кадрів для роботи в умовах багатомовної освіти в Україні.

Тема 3. Навчально-методичне забезпечення реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України. (2 год)

Питання для обговорення:

1. Компетентнісно орієнтовані технології із формування багатомовної компетентності учнів/учениць закладів загальної середньої освіти.
2. Зміст навчально-методичних матеріалів з навчання декількох мов.
3. Лінгвокультурологічний підхід як ефективний засіб розвитку багатомовності.
4. Оцінювання багатомовної компетентності школярів як комплексної компетентності. Формувальне та підсумкове оцінювання в програмах багатомовного навчання.

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

Зміст самостійної роботи з навчальної дисципліни «Назва дисципліни» спрямований на закріплення теоретичних знань і їх поглиблення, на набуття і удосконалення практичних навичок і умінь, що сприяє формуванню професійного світогляду майбутніх фахівців-докторів філософії.

Самостійна робота поділяється на 5 тем (по 4 години кожна).

Кожна самостійна робота передбачає виконання письмового завдання або створення презентації.

Звітувати за виконання самостійної роботи бажано під час відповідного семінарського заняття.

№ з/п	Назви тем самостійних робіт, завдання	Кількість годин
1	Моделі багатомовної освіти у країнах Західної Європи. Проаналізуйте моделі багатомовної освіти у будь-якої європейської країни: письмова робота на 2-3 аркуші формату А4, шрифт Times New Roman, розмір 12, одинарний інтервал, з подальшим захистом положень у вигляді презентації PowerPoint на семінарському занятті).	4 год
2	Перспективи розвитку багатомовної освіти в Україні. Підготуйте презентацію «Перспективи розвитку багатомовної освіти в Україні» на основі матеріалів сайту МОН України та регіональних сайтів Академій неперервної освіти.	4 год
3	Модель багатомовної освіти в Україні. Визначте особливості моделі багатомовної освіти в Україні у контексті європейського досвіду підтримки та розвитку багатомовності (письмова робота на 2-3 аркуші формату А4, шрифт Times New Roman, розмір 12, одинарний інтервал, з подальшим захистом положень на семінарському занятті).	4 год

4	Інноваційні технології навчання в програмах багатомовної освіти. Схарактеризуйте інноваційні технології навчання та оцінювання в програмах багатомовної освіти (рецептивна технологія, технологія CLIL, мовне портфоліо та ін.) і доведіть доцільність їхнього використання. (письмова робота на 2-3 аркуші формату А4, шрифт Times New Roman, розмір 12, одинарний інтервал, з подальшим захистом положень у вигляді презентації PowerPoint (15 слайдів) на семінарському занятті).	4 год
5	Дисертаційне дослідження здобувача освіти в контексті теми навчальної дисципліни «Сучасні наукові погляди на багатомовність як суспільне та індивідуальне явище». Обґрунтуйте дотичність вашого дисертаційного дослідження до теми навчальної дисципліни «Сучасні наукові погляди на багатомовність як суспільне та індивідуальне явище» (письмова робота на 2-3 аркуші формату А4, шрифт Times New Roman, розмір 12, одинарний інтервал, з подальшим захистом положень на семінарському занятті).	4 год
	разом	20 год

Матеріали, підготовлені письмово, здаються (надсилаються) викладачу на перевірку.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни застосовуються наступні методи навчання:

за типом пізнавальної діяльності:

- пояснювально-ілюстративний;
- репродуктивний;
- проблемного викладу;
- дослідницький;

відповідно до логіки пізнання:

- аналітичний;
- індуктивний;
- дедуктивний;

за основними етапами процесу:

- формування знань;
- формування умінь і навичок;
- застосування знань;
- узагальнення;
- закріплення;
- перевірка;

за системним підходом:

- стимулювання та мотивація;
- контроль та самоконтроль.

за джерелами знань:

- словесні - розповідь, пояснення, лекція;
- наочні - демонстрація, ілюстрація.

за рівнем самостійної розумової діяльності:

- проблемний;
- частково-пошуковий;
- дослідницький;
- метод проблемного викладання.

Методи під час дистанційного навчання: телекомунікаційні (інтерактивні комп'ютерні відеоконференції, on-line консультації, самостійна робота здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії з використанням освітніх платформ (Zoom, Classroom, Google Meet) та месенджерів (Telegram, Viber).

9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль успішності засвоєннями аспірантами навчального матеріалу здійснюється шляхом опитування й оцінювання знань під час семінарських занять, виконання аспірантами самостійної роботи, проведення і перевірки письмових контрольних тестувань.

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку.

10. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ АСПІРАНТИ

Оцінювання результатів навчання здобувачів здійснюється за 100-бальною шкалою, шкалою ECTS та національною шкалою.

Очікувані результати навчання, контрольні заходи та терміни виконання оголошуються на першому занятті в семестрі. Враховуються бали, набрані на заняттях та під час підсумкового іспиту. При цьому обов'язково враховуються: присутність на заняттях та активність здобувача під час заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном чи іншими пристроями під час заняття в цілях, не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання та ін.

Загальна трудомісткість дисципліни – 100 балів на 1 семестр, із них 85 балів здобувач може отримати впродовж роботи на семінарських, лекційних, практичних заняттях, – на екзамені (15 балів – на заліку).

Схема нарахування балів з дисципліни подано у таблиці.

Таблиця

Поточне оцінювання, самостійна робота, залік						Сума	
Т1		Т2			С/р	Залік	100
Л1	С1	Л2	С2	С3			
5	10	5	10	10	45	15	

Скорочення: Л – лекція; С – семінар; С/р – самостійна робота.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, диференційованого заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
69-74	D	задовільно
60-68	E	
35-59	FX	
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Конспект лекцій – рукопис.
2. Методичні рекомендації з підготовки до семінарських занять з дисципліни «Назва дисципліни» – рукопис.

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

I. Законодавчі та нормативні документи

1. Гаазькі рекомендації щодо прав національних меншин на освіту і Пояснювальна записка. Жовтень 1996. URL: <https://www.osce.org/uk/hcnm/32194?download=true> (дата звернення 03.10.2021)
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 03.10.2021)
3. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення 03.10.2021)
4. Декларація про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_318 (дата звернення 03.10.2021)
5. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання, Науковий редактор українського видання С.Ю. Ніколаєва – К.: Ленвіт, 2003 – С.33.
6. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення 03.10.2021)
7. Закон України «Про національні меншини в Україні». № 2492-XII. – Київ, 25 червня 1992 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12#Text> (дата звернення 03.10.2021)
8. Закон України «Про освіту» (стаття 7). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 03.10.2021)
9. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (стаття 5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n984> (дата звернення 03.10.2021)
10. Закон України «Про ратифікацію Європейської Хартії регіональних мов або мов меншин». № 802-IV. Київ, 15 травня 2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/802-15#Text> (дата звернення 03.10.2021)
11. Закон України «Про корінні народи». № 1616-IX. Київ, 01 липня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-20#Text> (дата звернення 03.10.2021)
12. Конституція України. URL (статті 10, 11, 53): <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 03.10.2021)
13. Люблянські рекомендації щодо інтеграції різноманітних суспільств Листопад 2012 р. URL: <https://www.osce.org/uk/node/396689?download=true> (дата звернення 03.10.2021)
14. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 03.10.2021)
15. Рамкова Конвенція про захист національних меншин. Страсбург, 1 лютого 1995 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055 (дата звернення 03.10.2021)
16. Типова освітня програма (наказ МОН від 19.02.2021 р. № 235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти»). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>

II. Монографії, підручники, посібники, статті

1. Енциклопедія освіти. Академія педагогічних наук України ; головний ред. В. Г. Кремень]. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Багатомовна Європа: тенденції у політиці і практиці мультилінгвізму в Європі. К.: Ленвіт, 2012. 168с.
3. Карп'юк О. Європейське мовне портфоліо: методичне видання. Тернопіль : Лібра Терра, 2008. 112 с.
3. Локшина О.І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ — початок ХХІ ст.) монографія. К.: Богданова А.М., 2009. 404 с.

4. Першукова О. О. Розвиток багатомовної освіти школярів у країнах Західної Європи : монографія. К. : ТОВ "СІК ГРУП Україна", 2015. 652 с.
5. Першукова О. О. Багатомовна освіта — пріоритетний напрям розвитку європейської мовної галузі. Порівняльно-педагогічні студії. 2010. № 3–4. С. 38–47.
6. Першукова О. О. Соціально-культурні особливості мовної ситуації в Європі. Шлях освіти. 2010. № 2. С. 19–25.
7. Першукова О. О. Погляди зарубіжних вчених на двомовну та багатомовну освіту школярів у країнах Європи. Шлях освіти. 2012. № 2 (64). С. 23–28.
8. Старша школа зарубіжжя: організація та зміст освіти / за ред. О. І. Локшиної. К. : СПД Богданова А. М., 2006. 232 с.
9. Топузов О. М. Забезпечення якості загальної середньої освіти: на шляху до європейських стандартів. Український педагогічний журнал. 2015. № 1. С. 16-27.
10. Фідкевич, О. Л., Снегір'ова, В.В., Бакуліна, Н. В. Давидюк, Л.В. Науково-методичні засади реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин [Електронне видання]: методичний посібник. Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, 2023. 142 с.
11. Богданець-Білоskalенко, Н., Фідкевич, О. Роль тандем-методу у формуванні багатомовності учнів і учениць закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2023. № 1. С. 50-58.
12. Фідкевич, О., Снегір'ова, В. Скафолдинг у системі методів багатомовної освіти. *Український педагогічний журнал*, 2023, №2. С.107-114.
13. Baker C. Foundations of Bilingual education and Bilingualism./ Colin Baker, Multilingual Matters, Printed in USA. Copyright 2011. (v-xii) 498p.
14. Benson C. Curriculum Development in Multilingual Schools. /Carol Benson / The Encyclopedia of Applied Linguistics. Edited by Carol A. Chapelle. Blackwell Publishing Ltd. 2013.
15. Cenoz J., Gorter D. Towards a Plurilingual Approach in English Language Teaching: Softening the Boundaries Between Languages. *TESOL Quarterly*. 2013. №3. Vol.47. Pp. 591-599.
15. Grosjean, F. (1982). *Life with Two Languages: An Introduction to Bilingualism*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 370pp.
16. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment. Council of Europe, 2001. 274p.
17. Content and Language Integrated learning (CLIL) at School in Europe. Eurydice. The Information network on education in Europe, 2006. Printed in Belgium. 80p.
18. European Language Portfolio. Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://www.coe.int/t/dg4/education/elp/>].
19. The CLIL Quality Matrix (CLILMatrix) Achieving good practice an Content and Language Integrated Learning (bilingual education). Електронний ресурс. Режим доступу: [http://archive.ecml.at/mtp2/clilmatrix/pdf/CLIL_pdescE.pdf] .
20. Herdina Ph., Jessner U. A Dynamic Model of Multilingualism. *Perspectives of Change in Psycholinguistics/ Philip Herdina Ulrike Jessner*. Clevedon, England: Multilingual Matters, 2002. 183p.
21. Lenz P., Berthele R. Assessment in Plurilingual and Intercultural Education. Document prepared for the Policy Forum “The Right of Learners to quality and equality in education – The role of linguistic and intercultural competences. Geneva, Switzerland, 2—4 November 2010. Council of Europe, Language Policy Division. 2010. 34p.
22. Lüdi G., Py B. To be or not to be a plurilingual speaker / Georges Lüdi, Bernard Py // *International Journal of Multilingualism*. Taylor & Francis 2009. Vol. 2. № 2. P. 154-167.

Додаткова

1. Канівець Т. М. Основи педагогічного оцінювання : навчально- методичний посібник . Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. 102 с.
2. Новікова Т. Г. Папка індивідуальних досягнень – «портфоліо» Директор школи. 2004. № 7. С. 45–48.
3. О. В. Онопрієнко Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів: сутність і методика здійснення. Український педагогічний журнал. 2016. № 4. С. 36-42.

4. Ростоцька М.Є., Карп'юк О.Д. Методичний посібник для вчителів для роботи з НМК 'English 2' з англійської мови для 2 класу загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням англійської мови : метод. рек. Тернопіль : Лібра Терра, 2014. –56 с. 8.
5. Фідкевич О. Л. Портфоліо як технологія формувального оцінювання навчальних досягнень учнів 1-2 класів початкової школи. Сучасні технології початкової освіти:реалії та перспективи:збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, педагогічний факультет, кафедра теорії та методик початкової освіти Міленіум, м. Київ, Україна, С. 163-166.
6. Фідкевич О. Л., Бакуліна Н. В. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: теорія і практика формувального оцінювання у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти» Генеза, м. Київ, 2019.Україна. 68 с.
7. Фідкевич, О. Підтримка та розвиток багатомовності учнів як стратегія модернізації освіти в умовах європейської інтеграції України. *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки*: зб. тез IV Міжнар. наук. онлайн-конф., присвяченої Всесвітньому дню вишиванки, 19 травня 2022 року, м. Київ, Ін-т педагогіки НАПН України. Київ, Україна, 2023. С. 193-196.
- 8.Фідкевич, О. Використання тандем-методу в процесі запровадження моделі багатомовної освіти *Актуальні проблеми сучасної освіти: реалії та перспективи-2023*:зб. тез V(IV) Всеукраїнської науково-практичної конференції, 18-19 травня 2023 року, м. Київ, ВСП «Маріупольський фаховий коледж, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет». Київ, Україна, 2023. С.17-19.
9. Фідкевич, О. Педагогічні умови використання переключення мовних кодів у процесі інтегрованого навчання мов. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта - 2023: інноваційні горизонти*: зб. матеріалів VII Міжнародної конференції, 25 травня 2023 р., м. Київ - м. Тернопіль, Інститут Педагогіки НАПН України. Київ, Україна, 2023. С. 308-311.
10. Фідкевич, О. Розвиток читання з розумінням через систему запитань та завдань підручника «Зарубіжна література» 5 клас (автори: Білоскаленко Н.І., Фідкевич О.Л.). *Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення*: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення», 26-27 жовтня 2023 р., м.Київ, Інститут педагогіки НАПН України. Київ, Україна, 2023. С.313-315.
11. Фідкевич, О. Л. Сутність металінгвістичної компетентності як складової багатомовної комунікативної компетентності та дидактичні умови її формування. *Геретівські читання*: зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «VII Геретівські читання», 22 вересня 2023 р., м. Тернопіль, Тернопільське ОКППО.Тернопіль, Україна, 2023.С.340-344.

УДК 81'373.612:81'242(0.034.2)

Робоча програма затверджена на засіданні вченої ради Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 9 від «31» серпня 2023 р.).

Фідкевич О. Л. Сучасні наукові погляди на багатомовність як суспільне та індивідуальне явище. Робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» / О. Л. Фідкевич. [Електронне видання]. – Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2023. – 17 с.

Рецензенти:

Бровко Олена Олександрівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури, компаративістики і гринченкознавства Київського університету імені Бориса Грінченка.

Горошкіна Олена Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу навчання української мови і літератури Інституту педагогіки НАПН України.

Робоча програма навчальної дисципліни «Сучасні наукові погляди на багатомовність як суспільне та індивідуальне явище» розроблена для здобувачів вищої освіти ступеню «Доктор філософії» за спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Програма складається з одного модулю. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 30 годин / 1 кредит за ЄКТС.

Програма спрямована на опанування досягнень європейської і української педагогічної науки в галузі багатомовної освіти, використання досвіду освітніх систем Західної Європи із формування багатомовної компетентності здобувачів освіти (концептуальні ідеї, освітні моделі, інноваційні технології навчання).

У програмі визначено інтегральну компетентність, загальні та фахові компетентності відповідно до освітньої програми.

Представлено предметні результати, як здатність здобувачів освіти:

– оперувати основними поняттями і категоріями багатомовності як суспільного та індивідуального явища;

– аналізувати історію розвитку багатомовної освіти в країнах Західної Європи та Україні;

– досліджувати структуру та зміст багатомовної освіти школярів у країнах Західної Європи, освітні технології формування багатомовності;

– визначати тенденції розвитку багатомовної освіти учнів у країнах Західної Європи на різних рівнях;

– характеризувати перспективи використання європейського досвіду в Україні та прогнозувати його результати;

– добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання у царині багатомовної освіти;

–здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання в програмах багатомовної освіти учнів на основі компетентнісного підходу.

Програма складається із двох тематичних блоків: “Тенденції розвитку багатомовності як суспільного та індивідуального явища у країнах Західної Європи” і “Перспективи використання європейського досвіду багатомовної освіти в Україні”.

Блоки уміщують 2 лекції(по 2 години) і 3 семінарських заняття (по 2 години), теми яких представлено у програмі. Назва кожної лекції супроводжується описом.

На самостійну роботу виділяється 20 годин - 5 тем (по 4 години).

У програмі також визначено методи навчання та методи контролю, подано таблицю нарахування балів та шкалу оцінювання (національну та ECTS).

Програма уміщує список літератури (основний і додатковий).

The work program of the discipline "Modern scientific views on multilingualism as a social and individual phenomenon" is designed for graduates of the degree "Doctor of Philosophy" in the specialty 011 Educational, pedagogical sciences.

The program consists of one module. The study of the discipline is given 30 hours / 1 credit for ECTS.

The program is aimed at mastering the achievements of European and Ukrainian pedagogical science in the field of multilingual education, using the experience of Western European educational systems to form multilingual competence of students (conceptual ideas, educational models, innovative learning technologies).

The program defines integrated competence, general and professional competencies in accordance with the educational program.

Subject results are presented, as the ability of students:

–operate with the basic concepts and categories of multilingualism as a social and individual phenomenon;

–analyze the history of multilingual education in Western Europe and Ukraine;

– to study the structure and content of multilingual education of schoolchildren in Western Europe, educational technologies for the formation of multilingualism;

–identify trends in the development of multilingual education of students in Western Europe at different levels;

–characterize the prospects of using the European experience in Ukraine and forecast its results;

–select and use modern and effective teaching methods and technologies in the field of multilingual education;

–evaluate and monitor learning outcomes in multilingual student education programs based on a competency-based approach.

The program consists of two thematic blocks: "Trends in multilingualism as a social and individual phenomenon in Western Europe" and "Prospects for the use of European experience of multilingual education in Ukraine."

The blocks contain 2 lectures (2 hours each) and 3 seminars (2 hours each), the topics of which are presented in the program. The title of each lecture is accompanied by a description. 20 hours are allocated for independent work - 5 topics (4 hours each).

The program also defines teaching methods and control methods, provides a table of scores and a rating scale (national and ECTS).

The program contains a list of references (basic and additional).